

KÖZMŰVELŐDÉS

KIADJA AZ ERDÉLYI RÓM. KATH. IRODALMI TÁRSULAT. — MEGJELNIK MINDEN SZOMBATON.

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári—, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	— — — — —	8 Kor.
Félévre	— — — — —	4 „
Negyedévre	— — — — —	2 „

Megújhdás.

Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat az elmúlt vasárnapon kettős ünnepet ült. Ünnepelte a Szentséges Atyát abból az alkalomból, hogy a pápai koronát huszonöt év óta viseli s e hosszú és válságos idő alatt szent életével, bölcsességével, mérhetetlen szeretetével megnyerte a szíveket, meghódította az egész világot.

Ki nem látja az Ő csodálatos pályájában az isteni Gondviselés ellenmondást nem tűrő megnyilatkozását? Egy rab, aki előtt hódolattal jelennek meg a világ hatalmasai, a koronás fők, s a ki mégis servus servorum Dei marad! Ime a krisztusi szeretet győzelme a világi hatalom félelmetes fegyverein!

Ünnepelte továbbá az Irodalmi Társulat a maga huszonöt éves fennállását is. E kettős ünnepen elhangzott, s a katolikus önértzet felemelő megnyilatkozások és kijelentések, kellett, hogy mélyebb nyomokat hagyjanak az elmékben és szívekben.

Csak természetes következmény volt az az óhajítás, hogy az oly szép multtal di-

csekvő társulatot nem kell hanyatlásnak engedni, de sőt fokozott és megújult erővel tovább kell fejleszteni.

Ennek a sokat ígérő felbuzdulásnak első eredménye ez a meglepetés is, melylyel olvasóinknak a *Köz művelődés* ezen új alakjával szolgálunk. Belátta az Irodalmi Társulat, hogy nagyobb eredményt csak úgy érhet el, ha a mindennapi étellel szorosabb és elevebb kapcsolatba jön. Ennek a kapcsolatnak leghatásosabb és legközvetlenebb eszközlője a sajtó. A reformot tehát ezzel kellett kezdeni. A *Köz művelődés* eddigi hagyományos, nehézkes beosztásával, *szakközlöny* természetével nem tudott a forrongó életnek, a mindennapi küzködésnek részese, s ha kell harcosa lenni. Már pedig mindannyian régóta tapasztaltuk, hogy a körülmények, a szükségletek úgy alakultak, hogy a *Köz művelődésnek* átalakítását feltétlenül parancsolták. Az élet e parancsának hódolunk, midőn új ruhában, új szellemben jelenünk meg olvasóink előtt. Az erdélyi terjedelmes egyházmegyében nincs ez idő szerint egyetlen kath. szellemű lap sem, mely azt a feladatot akarja meg-

oldani, melyet éppen most magunk elé tűztünk. A helyzettel tisztában vagyunk s jól tudjuk, hogy legalább egyelőre, vezető szerepre nem vállalkozhatunk.

De van ennél egy nem kevésbé nyomós és nemes feladat: az *ellenőrzés kötelessége*. Mit? Kit? Ellenőrizni azokat a romboló irányzatokat, melyek beforakodnak mindenfelé s lassankint megülik az emberek szívét. Az az egyik feladatunk tehát, hogy e téves, veszedelmes tanok, elméletek felől olykor-olykor figyelmeztessük olvasóinkat. Az a mi törekvésünk, hogy ne engedjük meg ellenségeinknek a mi területeinken szilárd alapú erősségeket építeni. Idején akarjuk a bontó csákányokat alkalmazni e kísérletek ellen. Érdekeink és életünk érdekében akarunk küzdeni, mert jól tudjuk, hogy a mozgás élet. Összedugott kézzel, bár benső, de meg nem nyilatkozó lelkesedéssel a világon senki sem nyert csatát, nemcsak, de még előbb kivírt jó helyzetét sem tudta megtartani. Nem tartozik ide most annak a kimutatása, hogy mi katolikusok így vesztettük el őseinktől kivírt előnyeinket sok téren.

T Á R C A.

XIII. Leóhoz.

Mint nagyhéten hívő, imádkozó nép
Az győzelmes husvét szent napot,
Epedve vártam én is azt a percet,
Mikor lábaidhoz borulhatok.

Vándor madárt ha melegebb hazába
Úz ösztöne az ősz hideg szakán,
Vitt engem is a vágy, vitt messze délnék,
Hogy lássalak bár egyszer, Szentatyám!

A gyermek álom egykor azt hívé, hogy
Hatalmas úr vagy, hős királyi ág,
Kinek egyetlen egy tekintetére
Megmozdul, feltámad a félvilág:
Később — a férfi szívében, gondolatban,
Midőn ábránd, a fény már nem vakít,
Kövöskörül csak vész, s halomra dőlni
Látjuk hitünknek sziklo tornyait, —
A régi kép megváltozott egészen,
Megtört aggastyán lett az alakod,
Ki Róma halmain kitért karokkal
Engesztel Istent, égi haragot . . .

S oh boldog érzés, — egyik sem talált rád
Ezek közül, mikor meglátalak,

Nem aggastyán valál, nem hős király, de
Egy földöntúli, új, csodás alak! —
Kiben elvész az ember észrevétlen,
Szemednek lángja égi, isteni,
Ajkadon ősz idők próféta lelke,
Ahitat tudja csak megérteni.
Bár császárak palástja nem takar be,
Földi hatalom trónját nem fogod,
Alattvalóid áldozó hitétől
Királyi fényben úszik homlokod.
Térderéhez hű népedet ezre
Vigaszt keresni é-nap úgy tapad,
Mint hegytetőn a nyáj hű pásztorához,
Vihar ha jön, bús fergeteg szakad,
Nincs kétely, csüggedés arcd vonásán,
Csak bizalom, szent, bátor öntudat,
Miként a sarkesiklag sugár szemében,
Ha a hajósnak útírányt mutat.

Vatikánba fut össze népek útja,
A jobbágy szív hódolni tér ide,
S mégis a lelkek legnagyobb urának
Őrök börtönben kell szülnődnie!
Szabad napot Leó még lát-e egykor? . . .
Még lesz-e ünnep, békeáldomás? . . .
De mit kérdeim, — a pápa szenvedése
Az egyháznak élet, feltámadás!
Katakombákban nyílt a hit virága,

Láncon fejlődtek a martírokok,
Mély börtönökből kelték hosszú útra
A győzhetetlen eszmék, szent tanok.
A sebb jövő Leónak börtönében
Már forr, indul új századok sora, . . .
Krisztus szava bezúg a messziégek:
Pokol se győz az egyházon soha!

Gyulafehérvárt, 1903. március 1.

Fejér Gerő.

Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat 25 éves története.

Az erd. róm. kath. Irodalmi Társulat 25 éves fennállásának díszes emlékülnepe azon reám névze rendkívül megtisztelő megbízásban részesültem, hogy röviden vázoljam a Társulat 25 éves történetét. — Megvallom és nem épen szerényen, hogy most a Társulat meglévő jegyzőkönyveinek teljes áttanulmányozása után egyáltalában nem érzem magam hivatottnak azon terjedelmes multak megfelelő előadására és korrekci jellemzésére, hanem a menyiben munkaszeretetem és nem épen tettettét odaadásom ösztönzött, s a számomra kimért szűk idő engedte kidolgoznom, bátorodom csak úgy laikusan ériuteni, — számtalanszor kikérve a Mélyen tiszt-

A *par* magában szépen hangzik, de sem rohanó árt, sem pusztító tüvést, sem irtó háborút ezzel megszüntetni nem lehet. Mozogjon a kar, legyen helyén a szív, ha küzdésre kerül a dolog.

Lapunk nem fog tehát *kezdeményezően* támadó lenni, de a hol támadást tapasztal, szeretettel, de bátran fogja visszaverni. A türelmetlenség nem a mi jelszavunk, de az önvédelem kötelességünk.

Az imént hangzottatok elvek mellett indítjuk meg megújult lapunkat. Felkaroljuk egyházmegyénknek mindennemű egyházi, iskolai, egyesületi, gazdasági stb. érdekeit, csupán a személyes torzalkodásoknak nem nyitunk teret. Mi éppen az összetartozandóság érzetét akarjuk istápolni, nem pedig éket verni azok közé, kik csakis együttes, egyetértő munkával dolgozhatnak egyházunk és hazánk javára.

Mi kibontottuk a zászlót, melyre *kath. szellem és magyar nemzeti érzés* van jelzőként felírva, sorakozzunk e zászló alá s lobogtassuk dicsőséggel!

XIII. Leó socialpolitikája.

Írta: **Balló Lázár.**

A hála és öröm magasztos érzelmeivel teljes ünnepeket ül Róma, az örökváros és vele az egész keresztény katolikus világ.

Huszonöt éves évfordulóját ünnepli azoknak a világtörténelmi nevezetességi nagy napoknak, a mikor korunk legkimagaslóbb alakja, a katolikus lelkek legtöbb pástora, Jézus Krisztus ez idő szerinti földi helytartója, a szellemnek egyik legnagyobb órása, az egyetemes emberiség szeretetében utólrhetetlen, bölcs és szentéletű Pontifex Maximus — XIII. Leó szentséges atyánk, a halandó ember által elérhető legnagyobb méltóságot, a pápai széket elfoglalta.

Hála és öröm tölti el minden katolikus ember lelkét az anyazentegyházán láthatatlan

telt Közgyűlés szíves türelmét, — Társulatunk belső életének és külső működésének főbb nyilvánulásait.

Huszonöt éve már annak, hogy az erdélyi r. kath. Irodalmi Társulat megalakult. Egy negyedik század, öt lustum, milyen szép idő egy tevékeny ember életében, hát még egy társulat terjedelmes működésében?! Ezen nagy múltba ha csak egy kis részen is bepillantást nyújtani, jutott nékem most kedves osztályrésztul. Vannak elegendő, a kik úgy tekintik ebbeli ténykedésemet, mint a hogy Giotto a XIV. sz. kiváló festője egy híres festmény-lebrázolta assisi Pázt. Ferencet, a mint egy asszonyt, ki gyónás nélküli balt meg, visszahívott az életre, de csak arra a rövid időre, a míg elmondhatta a múltját, hogy ezután nyugodtan meghaljon. Magam szívesen lemondok erről a hasonlóságról s erősen azt merem remélni, hogy ez a szép múlt, a melyet Társulatunk átél, ezen 25 évnek bár ingadozó, de mégis a rendelkezésre álló szerény eszközökhöz és viszonyokhoz mérten elég tekintélyes munkássága lesz az a sugár, a melynek világánál egy szebb jövő felderül, az a nemes mag, a mely majd a jelen romjai közt egy új életnek rügyeit fakasztja.

Társulatunk eszméje igen régi keletű, s valószínűleg huzamosabb ideig kellett érnie, míg testet öltetett és valósággyá válhatott. Erdély nagy nevű püspökei ugyanis már régebbi idők óta foglalkoztak egy tudományos és irodalmi kör

ni örökös Krisztusnak ama megbecsülhetetlen jóságáért, melylyel ezt az igazi egyháztetjédelmet az elmúlt nehező időkre nekünk ajándékozta, sőt eme magasztos állásában, eme felelősség, teljes hivatásában egy negyedik századon át részünkre megtartotta.

Most, mikor szerényen, de hivatásának tudatában és annak magaslatán működő irodalmi társaságunk fennállásának szintén 25-ik évfordulóját ünnepli, szebb és méltóbb témával ez ünnepi ülés alkalmával nem foglalkozhatunk, mint Szentséges Atyánk áldásos életének ismeretével és méltatásával.

De hol van a toll, mely e dicső tettekkel, e mély bölcsességgel teljes életnek minden egyes mozzanatát, az emberiség jólétére kiható, sőt sok tekintetben azt megalapító negyedik százados működést valódi érdeméhez méltóan s kiérdemelten leírni tudná?

Hol van a nyelv, mely ennek a nagy szellemnek, ennek az igazi pástornak minden működését, hívei boldogítására, nyája vezetésére irányuló minden tettét, nemes lélkének minden megnyilvánulását elmondani tudná?

Ehhez egy hozzá hasonló nagy elmének teljes erejére lenne szüköség.

Erre én magamat sem képesnek, sem hivatottnak nem érzem, de e szerény értekezésnek nem is célja eme dicsőségteljes életműködés minden egyes hatását tárgyalni, megvilágítani, hanem annak egyik legszebb és legmagasztosabb megnyilvánulását, XIII. Leó socialpolitikáját óhajtanám az idő által korlátolt nagy vonásokban s szerény tehetségemhez képest röviden ismertetni.

A ki csak felületesen bár, de mégis a kutató ész erejével és megfigyelő képességével tekint korunk társadalmára, önkéntelenül látja, hogy az emberi társadalom ideges, észrevetési és naponként tapasztalja, hogy ez a kolosszus egy nagy betegségnek csiráját hordja magában: feltűnik előtte, hogy bár külső tekintetre piros és pezsgó élet nyilvánul meg társadalmunkban, de ez a pirosság olyan, mint annak a nyári almának pirja, melynek belsejét téreg eméztü, ez a pezsgó élet olyan, mint annak a fiatal gyermekéletnek pezsgése, kinek tüdejében gyémánt kór lappang.

tervezetével, de annak megvalósítását az egyházmegyei cillagvizsgáló felállítására és felszerelésére, s különösen a megbecsülhetetlen érdekű Bathyáni könyvtár gondjai háttérbe szorították.

Az irodalom egyházas szellemen való művelésének nemes szándékait azonban állandóan ébren tartották és táplálták a kedvezőtlen politikai viszonyok mellett is azok a nagy művelődési mozgalmak, melyeknek Erdély a nemzeti ujjszületés óta sokszor színtere volt. E bércecs szép hazában a Muzsák mindig szerető otthona találtak. Nagy volt az irodalmat pártoló férfiak száma az erdélyi egyházmegyében, de nem volt hiány azokban sem, a kik maguk is mint névtelen, szerény munkások akartak az irodalmi működés rögös mezéjére lépni. S ezeknek lelkes törekvései érlelték meg egyházmegyei központi lap megindításának eszméjét. Ez volt az „Egyházi és Iskolai Hetilap”, melynek az volt a célja, hogy az egyházmegye legtávolabbi részeiben lakók is értesüljenek a katolikus világ, az egyházmegye és az egyházmegyei központi életének nevezetesebb mozzanatairól. Az „Egyházi és Iskolai Hetilap” 1867—1872-ig működött eredményesen, majd három évi szünetelés után 1875-ben keletkezett az „Egyházmegyei Ertesítő”, a mely ugyanazon céloknak szolgálatában állott.

Az egyházmegye központja azonban már a hatvanas évektől kezdve nagyobb társadalmi

Ha szabad ezzel a hasonlattal élnem, társadalmunk egy mesterségesen kultivált, óriás kiterjedésű kerthez hasonlít, melynek virágai az egyház és államt által megteremtett magasztos intézmények, disznővényei korunk kimagasló nagy szellemei, egyéb növényzete a társadalom millió meg millió tagjai, melyek együttvéve bámulatosan nagyzerű harmóniában folynak össze. Amde ez óriás kert elrejtett zugaiban ott tartózkodnak a kert szépegét, virágait, díszitit a egyéb növényeit eltiprásaal fenyegető fenevadak, az Isten nem ismerő demagogia, anarchia, nihilizmus s a szocializmus egyéb veszélye tünetei, melyek a kert-, a társadalom egyes részeiben fel-felülvén véres fejüket a védtelen elemeket megsemmisüléssel fenyegetik, s magúak az egész kertnek, az egész társadalomnak közbiztonságát nem csak veszélyeztetik, hanem vérszomjas vágyaikkal felforgatni törekszenek, nem kevés gondot okozván ezzel a legtöbb kerteseknek, a Rómában székelő szentséges atyának.

Lásunk közelebbről, mik is ezek a fenevadak, mik céljaik s az ezek elérésére használt feyvereik?

A demagogia, anarchia, nihilizmus, szocialdemokracia mind egyazon tajnak szörnnye, miként a tigris, leopárd és oroszlán, csak a vérszomjúság nagyságában különböznek egymástól. Természetük a világrend felforgatásával mások életén és vagyonán élőkösni s azon osztozkodni. Tartózkodási helyük a hüzoés odú, az elrejtett klubbok, a szemét és mocsár.

Közös jellemvonásuk az Isten tagadás, céljuk: a kultuszok eltörlése, a hittudomány és isteni igazságoknak az emberi igazság által való helyettesítése, a házasságnak mint politikai, vallási, jogi és polgári intézménynek eltörlése s az osztályok végleges és tökéletes megszűntetése; a két nemnek politikai, gazdasági és társadalmi egyenlősége s e célból az örökösödési jog megszüntetése, a miként az a Genfben 1869. évben elfogadott programjukból kitűnik. Feltétlen törekvésük a munkás ügy gyözelmé a tökéfelett minden áron és minden eszközzel.

Az ezen elveket valók száma milliókra rug folyton növekszik, s így erejük hova tovább mind telemesebbé, s működésük borzasztóbbá válik.

és szellemi mozgalmaknak színhelye volt. A gymnasium, lyceum és a papnevelőtintézet összes és tevékeny fiatal papi és világi tanárokat látott falai közt nagy lelkesedéssel működni, a kik az irodalmi téren is nagy munkakedvvel és nem kisebb hivatottsággal óhajtottak szerepelni. — Ekkor történt, hogy boldog emlékezetű Fogarassy Mihály, Erdély legnagyobb püspöke, 1877-ben az irodalmi társulat magasztos eszméjét, a mely immár hosszú idő óta sokak lelkében mint jámbor óhajta él, hamvaiból új életre ébresztette. Már az általános munkás hangulat és a viszonyok természete úgy hozta magával, hogy a legnagyobb lelkesedéssel korolták föl ama nagy nagy férfiboz méltó nagy eszmét és a legmesszibb ható buzgalommal láttak annak impónzás megvalósításához. Ennek hatása alatt még 1878. okt. hó 5-én indult meg a „Közművelődés” c. heti közlöny, a melynek különösen irodalmi színezete volt homlokterében. — Ekkor már lázasan folyt az alapításnak lelkes munkája, eről méltó felvilágosítást nyujtanak nekünk azok a kéziratoss naplójegyzetek, a melyek Fogarassy Mihály püspök és Biró Béla akkori gymn. és lyc. igazgató közt lefolyt tárgyalásokról szólnak. Végre 1875. január hó 18-án Biró Béla ideglenes, majd Veszely Károly korelnök gyözete alatt irodalmi társulatunk valóságban megalakult, miután alapszabályait, a melyek a társulati jegyzőkönyv 3-ik lapján olvashatók és a

Ezek csak rövid vonásokban azok a féltelmes vadak, a melyek a mai társadalmat idegenség, betegé teszik, s a melyek annak epségét és fennállását annyira veszélyeztetik.

Eme céljaik elérésére szolgáló eszközök a gyilkos, a dinamit, a mérge és a forgópisztoly.

Szűlőanyjuk az Isten- és vallás nélküli nyomor.

Ily körülmények között az a kérdés, van-e lehet-e remény ezeknek a vad hordáknak megfékezésére? Van-e orvosság ennek a pusztító kórnak, ennek az élő társadalmat rágó férgeknek eltávolítására? Mert ha nincs, akkor nem késbetik soká a társadalom pusztulása és megsemmisülése.

Igen is van remény, hogy az a fegyver, az az orvosság, melyet szentséges atyánk XIII. Leó nagyob bőséggel megirt körleveleiben az emberiségnek ajánlott, képes lesz eme kór pusztításait, eme dühös vadak vérszomját kezdetben kordolozni, s ha az emberiség eme orvosság hódvös hatását felismerte, eme fegyver használatát megtanulta, s azt mennél szélesebb körben használni, terjeszteni tudja, okvetlen meg kell vélekképp szülnie a betegségek, helyre kell állnia a társadalmi rétegek közötti teljes összhangnak és egyetértésnek.

Szentséges Atyánk, a mint az e tárgyban kibocsátott több enciklikájából, alkalmi beszédeiből és tanításából tisztán és érthetően kitűnik, a baj szűlőanyjának, az Isten és vallás nélküli nyomornak körtását, megszüntetését ajánlja, hogy így megszűnjen az anya, megszűnjének annak származékai is.

S csakugyan egyedül Ő szentsége van hivatalra arra, hogy az egész emberiségre kiható általános veszedelemmel szemben fellépjen, annak elhárítására egyetemes jellegű orvoslást ajánljon, és pedig nem csak ama általános tekintélynél fogva, mely őt a világ mindeu népénél környezi, hanem ama isteni rendeltetésénél fogva is, mely szerint ő nemcsak egyes nemzetek, egyes világrészek, hanem az egész földkereksége felett gyakorol lelki hatalmat, s így képes nemcsak megfigyelni és észrevenni az egyetemes veszedelmet, hanem bölcsességével rá is mutatni az eszközökre, melyekkel a köző

veszély elhárítható, s képes befolyást is gyakorolni a jónak talált eszközök egyetemes alkalmazására.

Ő szentsége arról a magas polcra betekintett a világtörténelem sötét folyójába, lángelméje erejével, éles, kütató értelmével megfigyelte ennek a folyónak menetét, s meghatározta társadalmi szempontból azt az irányt, a melyben ennek a nagy folyónak az ismeretes tájakon — a jövő sötét homályában — haladnia kell.

Belátta, hogy az egykori jámbor és vallásos paraszt osztályt, mely virágkorát a régi Róma idejében s a középkor első századaiban élte, s melyet később az arisztokrácia, majd a közép osztály váltott fel, jelenleg a jövőbe tekintő munkás osztály kezdi helyéről leszorítani. Látnia Ő szentsége, hogy ez az osztály még csak most kezd egész kiváltásban, s egyúttal féltelmes arányaiban kibontakozni a hatalmas gyártelepek s az intenzív mezőgazdaság folyton fokozódó gyarapodásával, s a tőke folytonos növekedésével. Látnia, hogy a munkás osztály a paraszt osztálynál szélesebb, s egyúttal nehezebben betekinthező látó körrel mind inkább előtérbe tolul, helyet kövezel magának.

Ha ez az osztály a vallásérköcsök szelid légkörében, Isten félelmeben s a felebaráti szeretet hevében bontakozni ki, akkor nem is lenne káros és veszedelmes a társadalomra, mert hiszen ez az emberiség folytonos és rohamos előhaladásának, fejlődésének okszerű következménye, de veszedelmessé és károsává válik az Istenről megfélekedezett s így már alapjában megromlott lelkelten demagógok, szocialisták fellépése folytán, kik tetszetős frázisokkal olyan elvekre tanítják a munkásokat, melyek megeméltetve azok erkölcsi világát, az előbb már változ irányba, a társadalmi rend felbontására terelik őket.

Felkeltik bennök az irigységet a gazdagokkal szemben, s a vagyonteljesítés tetszetős jelzőjével buzdítják őket a fennálló intézmények ellen; s minél nagyobb a nyomor közöttük, meunél kevesebb szívökben a vallásérköcsök iránti tisztelet és Istenfélelem, annál nagyobb a vakmerőségük és gyűlöletük a vagyonos osztályllyal és a tulajdon szentségével szemben.

Ezen lelkelten igazatóknak, a munkások be-rein élősködő népvézereknek hangzatos elveit igyekszik mély bölcseséggel megcáfolni szentséges atyánk az 1891 évi május 15-én kiadott — a munkások helyzetét tárgyazó — igen szép körlevelében, hol védelmébe veszi a tulajdon szentségét, s tüzetesen fejtegeti annak fontosságát az egyes ember, a család s az egész társadalom szempontjából. Meghatározza, hogy minő tulajdosoktól kell óvakodni egy részről a gazdagoknak, más részről a szegényeknek, megszabja, hogy minő kötelességeket ró a kereszténység a munkásra és munkaadóra, nyíltan kimondja, hogy gyógyulás az egyház nyíltan vétele nélkül lehetetlen, hogy belülről kell kezdeni a gyógyítást, az emberek erkölcsi és lelkiéletére kell hatni azokkal az eszközökkel, melyeket az egyház magától az alapítójától — Krisztustól nyert, s melyek éppen ezért isteni erővel bírnak.

Egyenesen megmondja, hogy „ha van orvosság a társadalom számára, azt egyedül a keresztény élet és intézmények viszáidezésében kereshetjük!” Megjelöli az egyház elveit, az állam feladatait a szegény ügy körül, ajánlja az ünnepi munkaszünet behozatalát, a munkaidő tartamának a munka minőség szerinti meghatározását, a gyermek- és női munka szabályozását, a munkabér megállapítását, a szövetkezetek megalakítását, ezeknek a kor színvonalára emelést és vallásos szemlében leendő vezetését. Kiválóan megdicséri azokat, a kik a szegény ügy tanulmányozásával foglalkoznak, s a munkások helyzetének javításán fáradoznak, egyszóval dicséri a keresztény szocialistákat, kik keresztény szemlében működve igyekeznek ellensúlyozni az istentelen munkás vezérek ártalmas működését, s ez által a nagy tömegek megeméltetésének s romboló erejének megakadályozására működnek, megalkotván a keresztény demokraciát.

Igen érdekes Ő szentségének a keresztény demokraciáról való felfogása, melyet legközelebb 1902. év december havában az új ev alkalmából őt üdvözölő bíbornoki testületnek adott válaszában nyilvánított. Itt kijelenti Ő szentsége, hogy a demokracia fogalma nemcsak hogy szépen meggyezik az egyházzal, és a könyi

„Közművelődés“ 1878-iki számában közzétették, 1878. dec. 18-án a m. kir. belügyminiszter 49.591. sz. a. jövábogyta.

Az alakuló gyűlésen nemes lelkesedés és önzetlen odaadás uralkodott, mely emlékezetes lesz még a késő utódok előtt is. Szent és magasztos eszme gyűjtötte akkor össze egyházme-gyénk derék egyházi és világi jelesait, hogy szolgáltatába álljanak a vallásos és hazafias irodalomnak és a hitéletben buzgóságot, a tanítás-ügy terén alaposabb tudást és önállóbb módszereket, a társadalomban pedig szíveket nemesítő és alsóbb rétegekbe is lehető művelődést hirdesse-nek s így az oltárnak és hazának sokoldalú, művelt és fedhetetlen jellemű nemzedéket neveljenek.

Maga a megalakulás pedig így történt: előnk lett Andrásy István, apátkanonok, alelök Bíró Béla, gym. igazgató, titkár Gidófalvy Gergely, ellenőr Fogarasy János és pénztárnok Avéd Jákó. A társulatnak összesen 215 tagja volt, kik közül rendszeres működő tagnak jelölték 74. Az első évek kiváló munkásság évei voltak, a tagok a szép ígéreket igazán igyekeztek a valóság apró pénzeivel telváltani, de egyúttal derekasan és eredményesen is. Munkáik a Társulat által kiadott Közművelődésben jelentek meg, melynek hasábjain tartalmas, tudományos értekezések, ügyes tárcák és más szórakoztató olvasmányok váltakoztak.

A lapnak felelős szerkesztője volt Bíró Béla, a ki mellé szerkesztőtársakul Avéd Jákót, Balogh Ignácot, Cserni Bélát és Gidófalvy Gergelyt választották. Körülöttük nem nagy, de elég tanult és szorgalmas írói csoport alakult, a mely a lapba állandóan feltöltö munkakedvel dolgozott.

A társulat maga azonban elég szerencsétlenül akadémiai szervezetet kapott az által, hogy az alapszabályok 22. §-a szerint három szakosztályra oszlott: még pedig az 1. hitudományi-, bölcsészeti-, nevelésügyi-, egyházügyi és társadalmi, a 2. nyelvészeti, szépirodalmi és történelmi, a 3. természet és mennyiség tudományi szakosztályra. Ezen beosztás szerint természetesen a tagok elkülönülten kellő tudománysegédeszközök nélkül valami nagyobb körű önálló irodalmi munkálkodást nem tejtettek ki, a mint ezt azonnal is a II. közgyűlésen 1880-ban konstatalták. A társulat működésének esomópontjai a választmányi gyűlések voltak, a melyeken állandóan a felvirágoztatásnak módjait tárgyalták, s volt is ennek némi eredménye, mert már 1881-beu két könyv jelent meg külön kiadásban: Fülöp Adorján: „Az üvegemberke“ és Csizsér János, „Székely Cimbabombangok“ c. verskötete, a mely egyik legelőrevalóbb terméke a társulatnak, a mint a bíráló jelentés mondja. Ugyancsak a III. közgyűlésen Tódor J. dr. titkár jelenti, hogy a társulat önkénytes adakozásból pályázati tartalékalapot létesített, de már bi-

zony az igen szomorú jelenség, hogy mindjárt az első pályátele, mely a modern költészet kritikáját kívánta, nem akadt pályázó. Nagy baj volt különösen az, hogy a társulat kellő pénzzel nem rendelkezett s mindjárt kezdetben nagy volt a tagdíj és az előfizetési hátrálék, a melynek behajtására a pénztárosok minden furfangos csel-szövénye hiábavalónak bizonyult s így, jóllehet kiadványai még a testvérházában is illetékes körök előtt méltó elismerésben részesültek, — anyagi tekintetből sok kiváló munkát kiadni nem tudott, pedig az 1882-ik évben a tagok írói kötelességüknek dicsejretre méltó szorgalommal iparkodtak eleget tenni. Különösen kiválik: Kovács Gy., „Testamentum“ és Vitos Mózes, „Szép Jonka“ c. pályamunkája. Bíró Béla elnöksége után jöttek a válság szomorú évei. 1884. jul. 9-ki VII. közgyűlésen Tódor József alelnök már keserűen panaszkodik megnyitó beszédében a tagok munkátlansága, a lelkesedés hiánya, s a társulat vagyoni ügyeinek ziláltsága miatt, s ennek meg is volt a kellő hatása, mert már a következő évben Veszelj elnöki megnyitójú örömdetés hangulatú és a titkári jelentés több érdekes munkáltra tud hivatkozni; milyenek: Szabó György „Legelő kötelesség“, Cserni Béla dr. „Tájéko-zás a csillagok égen“ c. munkája, melynek kiadásához a társulat anyagi támogatás nélkül csak a nevét adta oda. Számos pályamunka érkezett be, a melyek közül több jutalomban is részesült.

latkozattással, hanem az a kereszténységből keltkezett, ez nevelte fel, s az evangélium ereje terjesztette el a népek között.

Az isteni szózat mondá: „Mindnyájan testvérek vagytok és közös atyátok a mennyekben lakozik!”

Igen szépen hangzik ugyanítt az az értelme, hogy ha a keresztény demokraciát a népek anyjának, az egyháznak szelleme hatja át, bizvást tekinthet a jövőbe, hogy nem fogja célját eltesztelni. Összehasonlítást tesz a keresztény demokraciát és az ezen kívül más után és más ideológiák előre haladó, lázító és istentelen demokracia között, s megjósolja, hogy még sok keserű napokat fog ez okozni az államoknak, melyek szeretettel keblükön ápolják.

Idézzem-e tovább Ő szentségének a társadalmi betegségek gyógyítására irányuló tanításait? Azt hiszem, hogy eme röviden és hézagosan összeszedett nyilatkozataiból is világosan kintlik Ő szentségének szocialpolitikája. Arra tanítja és inti nyganas a népeket, s az ezek felett álló uralkodókat és kormány hatalmakat, hogy a munkás osztály kifejlődésével fellépő demokracia üdvös és az emberi társadalomra hasznos csak akkor lehet, ha a munkás osztály tagjait a kereszténység szelleme hatja át, ha az intézményekben visszaidéztetik Krisztus tanításának isteni ereje. Tiszán megjelöli a módokat, a melyek szerint, és az eszközöket, a melyekkel a nagy tömegben fellépő munkás osztály kifejlődése a társadalomra kártékony hatását elvesztí. Be kell oltani az egyszerekbe elsősorban az Isten szeretetét, a vallás tisztelét, egyzóval a nyomorban levőknek vissza kell adni Isten és a vallást, melyek a nyomor elviselésére titelmesekké teszik az egyszereket.

Felhívja a kormányokat, a gazdagokat, hogy siessenek a nyomor enyhítésére, megjelöli ennek is eszközeit és útjait, mert mély tudományával és az okozatok okait kutató bölcsességével látja és tudja, hogy a társadalom biztonságát veszélyeztető, annak idegességét, betegségét előidéző kör az Isten és vallás nélküli nyomorból származik.

A különböző államok törvényhozásai igen sok üdvös dolgot meg is valósítottak már azok-

Önálló kiadásban jelent meg, mint a társulat VI-ik kiadványa, Néhány szó Hargitaitól, melyet egy fiatal barátjához intézett és Veszelynek „Az Unitariások Erdélyben” c. műve s a társulat odaadta nevét Baká János, Órangyal c. imáé és énekeskönyvéhez.

Igen nevezetes különösen az 1387.-ki közgyűlés. Ezen nyujtik be ugyanis Veszely Károly, Tódor József és Pál István az erdélyi egyházmegye történetének megírására vonatkozó indítványukat, a melyet a társulat magáévá tett és Tódor József áldozatkészségéből 400 kor jutalomdíjjal pályatételnek kitűzött, de megfelelő pályamunka nem érkezett be, s azért Tódor József dr. a pályadíjjal Bilioszky Lajos dr. és Prokucek Sámuel „Lőnhart püspök életrajzát” jutalmazta meg. Maga Lőnhart Ferenc, erdélyi püspök nagy érdeklődéssel viseltetett a társ. működése iránt, anyagilag tetemesen segítézte, részt vett gyűlésein, s maga is sokszor konkrét utasításokkal szolgált, tenkölt szelleme meg tudta érteni, mily fontos feladata van a társulatnak egyházmegyéje életében. Viszont a társulat is igen nagy hálaival viseltetett jótékony fővédője irányában, a midőn 50 éves papi jubileumát fényes díszgyűléssel ünnepelte meg 1894. okt. hó 4. a városbába tanácstermében. E díszgyűlésen koszorúzták meg 100 kor. pályadíjjal Fejér Gerő magasan száróyaló ünnepi odáját.

(Vége köv.)

ból, a melyeket Ő szentsége az említett körlevélben ajánlott. Majdnem minden államban megalakultak a külföldi munkás szövetkezetek, egymás után létesítettek az emberbaráti szeretettől áthatott jótékony intézmények, melyek ha keresztény szellemben szerveztettek, és vezettetnek, alkalmasok a nyomor enyhítésére és a társadalmat fenyegető s feltorgató hamis tanítások elleusulyozására.

Még igen sok azonban a tenni való s ebből ki kell venni részét a társadalom minden arra hivatott tényezőjének, a hatalmasoknak úgy, mint a kicsinyeknek, a gazdagoknak úgy, mint a szegényeknek, a tudósnak úgy, mint a kevésbé művelteknek, kiket a keresztény szeretet nemes ideálja hevit, hogy mindenütt jótéttel, jó példával és tanítással találkozzék az a gonoszok kísértéseinek kitett szegény munkás, kinek lelke meg fogékony a jóra, nemre és szépre; mert csak így valóítható meg Krisztus földi helytartójának XIII. Leó pápa Ő szentségének nemes intenciója: hogy békesség és szeretet uralkodjék a földön szeretett nyájában.

Ezekben voltam hátor röviden jellemezni XIII. Leó pápa Őszentségének korunk legimnensebb társadalmi kérdésében vallott és követett politikáját, s végül bár gyenge és gyarló szavakkal, de annál nagyobb bűmulattal és hódolattal, annál benoább szeretettel sietek üdvözölni Szentséges atyánkat legmagasztosabb hivatásának 25 éves működése alkalmából, s azt hiszem ebben e díszközönség minden egyes tagja egyet ért velem, s egyetért abban az imazserül őszinte óhajában is, hogy Krisztus végtelen kegyelme még sokáig tartsa meg Ő szentségének testi és lelki épségét, tartsa meg őt a gondozására bizott katolikus anyaszentegyház bölcs vezetésére, az egyetemes emberiség jólétének gyarapítására s boldogságának előmozdítására.

Isten éltesse soká!!

Társulatunk diszgyűlése.

Március hó 1-én déltán 5 órakor a gyulafehérvári róm. kath. főgymnasium szépen feldíszített tornacsarnokában fényes jubiláris ünnepély folyt le, a melyet az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat XIII. Leó Ő Szentsége 25 éves pápaságának és saját 25 éves fennállásának alkalmából rendezett. Nagyszámu és előkelő közönség jelent meg a diszgyűlésen. Ott láttuk Gyulafehérvár városának színe javát; jelen volt az erdélyi püspök ur ő méltósága, a székes-káptalan, a központi papság, a csász. és kir. hadsereg részéről Zakariás térparancnok, százados több katonatisztel. Novák Ferenc, polgármester, Nemes Sámuel kir. törvsv. elnök több törvsv. bíróval, a főgymnasium tanártestülete és a városi társadalom számos előkelő embere, díszes hölgyközönség, úgy, hogy körülbelül ötszázra tehető a megjelentek száma.

Négytagu bizottság (Ujfalusi József dr., apátkanook, Korbuly Ignác, kir. táblabíró, Fejér Gerő dr. regens és Kárpiss János főgymn. tanár.) hívta meg Püspök ur ő méltóságát a diszgyűlésre, a ki az ünneplő közönség viharos éljenzése között jelent meg az ünneplőn, a melyet a Társulat elnöke rövid beszéddel nyitott meg: szívének teljes melegével üdvözölve az egybegyűlt közönséget és a Társulat legbensőbb haláját tolmácsolva a magas Fővédő úr iránt, a ki Kolozsvárról kegyeskedett visszasietoi a mi diszgyűlésünkre. Azután kifejtve a mai ünneplés célját, ékes szavakkal emlékezett meg a Szentséges Atya jubileumáról és felkért e Balló Lázár kir. törvsv. bíró urat felolvasásának megtartására.

A felolvasás XIII. Leó szocialpolitikájáról

szólt és igen mély hatást gyakorolt a hallgatókra. Rámutatott ugyanis azon nagy veszedelmekre, a melyek a népek, az emberi társadalom szocialis bajjaiban rejlenek, rámutatott azután azon vészes szocialis irányzatokra, a melyek elkeseredett hívei erőszakos módon működven a társadalom jólétét és nyugalmát veszélyeztetik, szembeállí van ezekkel egy apostoli hangú enciklika alapján a Szentséges Atyának, a népek páztorának mély bölcsességű és éles belátású, a ki mint Krisztus utódja, a legbivatottabb arra, hogy tanító tekintélyével a beteg társadalmon Isten kegyelméből segítsen.

A tartalmas és értékes felolvasás után felhangzott zajos taps és éljenzés lecsillapodtával Ujfalusi József dr. elnök őszinte és hatás közönséggel üdvözölte a felolvasót s ajánlotta dolgozatának a társulat jegyzőkönyvében való megörökítését és a lapban való közlését.

Ekkor a papünnendékek énekkara négyes szótlamban szépen előadta a „Pápai himnust,” melyet a közönség állva hallgatott meg és élénken megtapsolt.

Csendes várakozás közt előlépett most Fejér Gerő dr., s mély érzellemmel és nagy lelkesedéssel előadta ez alkalomra írt „XIII. Leóhoz” c. költeményét. A mély gondolatok, a megkapó ellentétek: az ifju csodás tisztelete s az érett férfi észnek hódolata, a nagyfényű fejedelem, a titrelmes fogoly és egy boldogabb hazából köznékn leszállt ősz proféta; azután meg a szép kidolgozás, s ulhez a legtalálóbb művészi lelkes előadás impozáns és elrazadó hatást keltettek az ünneplő közönségben, a mely a tetőzés élénk szóbeli nyilatkozataival, üdvözléssel és tapsviharral adózott a már többször ünneplott költőnek.

Az elnök őszinte elismeréssel üdvözölve a költőt, elkérte költeményét a jegyzőkönyvben való megörzés és a lapban való közlés céljából és most felhívta az örömmel várakozó közönség figyelmét az ünneplő második részére, a társulat 25 éves jubileumára. Ezt a papünnendékek énekkara nyitotta meg „A Teremtőhöz” c. nehéz énekkel, a melyet igen sikertul és kiváló precizitással adtak elő úgy, hogy maga a Főpásztor ur is megdicsérete őket és a közönség élénken megtapsolta.

Ezután Kárpiss János, a társulat ideiglitkára, felolvasa „A társulat 25 éves története” c. értekezését, melyet lelkes figyelemmel hallgattak végig, közben többször élteve a püspök ur ő méltóságát. Felolvasó rámutatott azon válságos és nehéz küzdelmekre, a melyeket a társulat átélt, valamint a rendelkezésére álló szerény eszközökhöz mérten eléggé eredményes munkásságára, a melyet az elmúlt 25 év alatt felmutatott, bátorított a jelen nehez viszonyai közt és biztatón lelkesített a jövő munkájára.

A zajos tetszésnyilvánítás közben, a mely a felolvasást követte, fellépett a díszesen felékesített emelvényre Püspök ur ő méltósága és megköszönve a társulat vezetőknek ezen szépen sikerült ünnepélyt, egyttal köszönetet mondott a nagyszámu és előkelő közönségnek szives megjelenéséért s kifejezve határtalan örömet a fölött, hogy a Szentséges Atya Isten kegyelméből teljesen megérte a 25 éves évfordulót, rámutatott azon nagy hála és tisztelre, a melyet világszerte most különböző módokon fejeznek ki Krisztus helytartója irányában, s is tehat egy méltó ajándékot gyűjt neki, a melyhez mindnyájan hozzájárulhatnak, az által, hogy husvét alkalmával szépen olvadják a szent gyónást és tisztán egyesülnek Krisztussal. Az ünneplő közönség igéretével beleegyzőleg nyilatkozván, hogy ezt a Püspök ur örrendetesen megírhatja a Szentséges Atyának, a Főpásztor életével többszörös dicséretét fejezve ki a

tényesen sikerült ünnepély fölött, lelkesedve eltávozott.

A szügylést rendes közgyűlés követte, a melynek lefolyásáról felvett jegyzőkönyvet a jövő számban közöljük.

EGYESÜLETI ÉLET.

Oltáregyesületi hírek.

Kézdivásárhelyen nagyon népes (150 hívő) gyűlés nagy lelkesedés között kimondta az oltáregylet megalakulását. Szellemileg a központhoz csatlakozik, a pénzt azonban a kvásárhelyi egyet pénztárába küldi. Az imádás minden első vasárnap van 10—d. u. 4-ig. A tagok száma 262.

Szentháromság. „Közös imádási napjaink elég jól sikerültek. Minden alkalommal voltak gyónók és áldozók. Nagyon szegények vagyunk, bárcsak az imádásban lehetnénk gazdagok!”

Székyudvarhely az egyet mise-alapítványt tett az élő és meghalt tagokért. A tőke 117-17 K.

Kolozsvár. Az egyleti tagok felvételét szabályozták. Csak azt veszik fel, kit két válaaztmányi tag ajánl. Husvét harmadik napján kiállítás rendez. Azon tárgyakat, melyek a kiosztás után megmaradnak, a központhoz küldi be. Az oltáregyesület életéről egy tag mindig jelentést tesz a központnak. Bárcsak mindenütt így tennének! !

Cs.-Menaszág. Jézus nevenapján a hideg dacára egész napi imádást rendeztek. Nagy szük-ség van Jézus áldására. „Az ország legszél-ese is a központ közel van, midőn az oltár előtt térdelünk. Kérem imádkozzék érettem és rideg-hideg hűveimért is.” A tagok szám 86.

Oroszhegy. Az egyletnek 301 rendes és egy alapító tagja van. A tagok kötelességüket buz-gón teljesítik s a szentségi Jézust minden órá-ban számosan imadják.

Segeşvár. „Lelkem mélyéből örvendek, hogy nekünk is lesz saját lapunk, a szent ügyet ily módon is előmozdíthatjuk. Siculus.” Ha 6 száz előfizető lenne! ! Ha lenne . . . megindulna . . . de Azért csak tessék buzgólkodni a jó segeşvári hívek között! !

Egy helyről: „Oltáregyesület a magas pü-söpki parancs és a templom szegénysége dacára sem létezik még itt. Az oltár rámdőléssel fenyeget régisége miatt; orgonánk teljesen roz-sz. Monstrauciánk teljesen méltatlan az Ur szent tes-tének tartására, mert ősrégi, úszerezsdáodott stb. stb.” Majd a jövő évi kiállítás segíteni fog-e szomorú bajokon, addig kis türelmet kérünk.

Csik-Csicó. Közös ígéretet tettek, hogy sem maguk nem káromkodnak, sem a rájuk bízottaktól el nem túlik e rút ördögi bünt. A szülők megígérték, hogy a családban fennhan-gon közösen végzik az evés előtti és utáni s különösen az estéli imát; gyermekeiket nem annyira szóval mint jó példadással fogják Jé-zus szíve szerint nevelni. „Eljenek a derék csa-csói hívek! Ime az oltáregyesület működése.

Hogy dissziti az egyleti tag az oltárt? „Mi-előtt füllépnek jobboldalt az oltárra, letérdelek s megkövetem az Ur Jézust, aztán elrendezem folyton imádkozva és leszállok, térdet hajtok, fellépek a baloldalon, ott is elrendezem és le-szállok. Ismét imádom az Ur Jézust. Taralhat-nának ebből a mi sekrestyéseink!

Vice. „A tagok végtelen nyomorultak, de azért az imádási órát betartják s a gyónás is gyakoribb. Minden jól menne, csak ne kellene fizetni!” Hát ne fizessenek, csak imadják az Ur Jézust és gyójanak!

A gyűléseket szíveskedjenek hozzám mé-lőbb beküldeni, hogy tájékozhasssan magamat.

Több egyesületből sem közgyűlési jegyző-könyvet, sem jelentést, sem tagsági díjat még nem kaptunk. Honnét s hallgatás? Ne enged-jük e szent ügyet elaludni egy helyen se! En szívesen szolgálatára állók mindenkinek.

A hol nagy a hideg, ott félórát adorálja-nak a hívek, de kösült lelkükre, hogy a dél-utáni közös isteni tiszteltre okvetlenül meg-jelenjenek s így pótolják az óra másikat felét.

A Központi Oltáregylet holnap vasárnap fogja tartani a szentségi hallgatást. A gyűlésen megjelenik a kegyelmes asszonyunk is. Korbuly Rózsika urnő felolvasást fog tartani. A szent be-szédet Rass Károly tanár tartja.

Az Új Lap szerkesztősége következő sorokat intézte hozzánk: . . . „Ezt a lapot a pa-polknak kellene a nép közé vinni, a néppel meg-ismertetni, a lapnak az egyes községekben, fő-leg a városokban propagandát csinálni. E lap nem részesül abban a lelkes támogatásban a papaág részéről, melyet méltán vártunk” . . . Milyen jól lehetne terjeszteni e lapot az oltá-regyleti gyűléseken! Az első vasárnapra meg-rendelni 50—100 példányt s azt kiosztani a ta-gok között, a következő alkalommal már len-nének megrendelők. Mi a központban így te-szünk. Kiadóhivatal: Bpest. VIII. Szentkirályi utca 28/a. Egy helyen azt láttam, hogy a pap a sekrestyének adta át az ügyet, kinek ez ál-tal a jövedelme nagyobbodott.

— **A kolozsvári „Oltáregyesület”** évek-kart szervezett, mely az örökimádás vasárnapján Gott-vald klasszikus miséjét énekelte vonós hangze-rek kísérete mellett.

Ugyan az nap délutánján a szokásos vá-lasztmányi gyűlést tartotta meg gróf Kor-ni s Berta elnökletével. Kimagaslóbb pontok a ft. Kászony pénztáros és özv. Imréné rubatáros je-lentései voltak. E jelentések a leendő kiállítás-t illetően reményekre jogosítottak, annál inkább, mert rubatáros indítványára, tekiutettel a jubi-láris évre, a hívek a pápa Ő szentsége nevével ajándékozzák az idén az egyházi rubákat és szereket.

Dr. Hirschler igazgató, míg egyfelől jelentése folytán előadta a különböző templomok kérését, egyszerre mint indítványokat tett. Többek között: hogy a sz. Mihály templom tabernaku-lumának báterét napsugarakat utánzó díszszel óhajtaná elláttatni, ami igen emelné annak szépségét.

A szép nap méltó befejezése ft. Biró Gyula missionarius atya fenkölt szent beszéde volt az esti ájtatosságról.

A tabellákat szétküldtettem; ha még szük-sége valahol, 13 drb. van még. Az érettek járó díjat 1 kor. 80 fl. kérem **melőbb** hozzám küldeni.

— **A helybeli Kath. Legény Egylet** márc. 1-én a mult vasárnap az egyet helyiségében d. u. 7 órakor népes válaaztmányi gyűlést tartott, melynek tárgyat a farsangon tartott estélyek gyűlésmének elszámolásán és hováfordításán kívül némely egyleti folyó ügyek képezték. A gyűlés után a kath. Legényegylet nagy szá-mal részt vett irodalmi társulatunk jubiláris ün-nepélyén.

— **A gyulafehérvári „Kath. Tanonc-Ott-hon”-ban** élénk az egyesületi élet. — A Tanonc-Othonok ugylátszik igazán a kor szükségletei közé tartoznak. Az új tagok nap-napután lépnek az otthon kötelekébe, olyannyira, hogy az otthon teljesen szüknek bizonyul a tagok befogadására. A mult hetekben az esték egy részén versenyszavaltatok voltak, melyen több mester és legény mint vendég vett részt. Megemlítjük, hogy ina-

saink igazán dicséretes buzgalommal szerepel-tek, és azt is, hogy az otthonnak nem rég da-lárdája is alakult, melynek vezetése szakszerű és szorgalmas kezekbe lévén letéve, sokat re-mélhetünk ezen dalárdától.

Örömmel jelentjük azt is, hogy egyhá-zmegyénkben a tanonc-otthonok eszméje örven-detesen terjed, — a deési alakuló félben lévő tanonc-otthonon kívül még igen sok helyről ér-keznek kérdézőkérdeések mindennap a központba, hogy mik is azok az inas otthonok és hogyan kell azokat vezetni.

Jegyzőkönyv

az erdélyi róm. kath. Státus középiskoláiban működő tanárok egyesületének Gyulafehérvárt 1903. február hó 27-én tartott válaaztmányi gyűléséről.

Jelen voltak a gyulafehérvári róm. kath. főgymnasium összes tanárai.

Pál Antal, főgymn. igazgató és egyesületi el-nök d. e. 11 órakor a gyűlést megnyitván, az Egyesület megjelent tagjainak szívélyes üdvöz-lése után jelenti, hogy a kongresszus megtartá-sára szóló felhívásokat a válaaztmány által meg-állapított kongresszusi tárgysorozattal együtt az egyes tanártestületeknek megküldötte és már megfelelő választ is kapott, a meonyiben a kon-gresszus megtartását általában szüktségnek ta-lálják. A marosvásárhelyi tanártestület ugyan azt az óhajtatást közölte, hogy alkalmas volna a kongresszust Gyulafehérvárt megtartani, de mi-vel a kézdívásárhelyi tanártestület már a mult gyűlésen meghívott és az eddigi megállapodás is ez értelemben történt, a válaaztmány az el-nök kijelentésére jónak találja, hogy az ide-i kongresszust Kézdivásárhelyt tartunk meg annál is inkább, mert a kézdívásárhelyiek — jöbblet azt az óhajtatásukat közölték, hogy jobban sze-retnének, ha a nagy szűnidő kezdetén tartanók a tanári gyűlést; — bármely időben hajlandók beállunk a legszívesebben fogadni.

Ennek kijelentése után az elnök felhívja a válaaztmány figyelmét arra, hogy most már 1. a kongresszus megtartásának idejére nézve kell pontosan megállapodnunk, és 2. a gyűlés tárgy-sorozatát kell teljesen megállapítanunk.

Ezen felhívás alapján a gyűlés idejére nézve elnök ajánlatára a válaaztmány elhatározta, hogy a kongresszust 1903. évi április hó 15-én, szer-dán fogjuk megtartani még pedig úgy, hogy kedden, április hó 14-én délután lesz az elő-leges értekezlet, szerdán, április hó 15-én egész nap a tárgyalás, és csütörtökön, április hó 16-án a visszautazás.

A gyűlés tárgysorozatának megállapítására kerülvén a sor, elnök jelenti, hogy a válaaztmány által közölt tárgysorozatát általában elfogadják. Némely pontra, így a tankönyvek kérdésére nem ajánlkozott ugyan előadó, s azért ezt majd az előleges értekezlet alkalmával egyeseknek a saját szakjukból kellően tájékoztató előkészít-lete alapján közös megbeszélés tárgyává tesszük. Az egyes tanártestületektől beérkezett jelenté-sek alapján elnök indítványára a válaaztmány a tanári kongresszus tárgysorozatát a következ-őkben állapítja meg:

Az erdélyi róm. kath. Státus középiskolái-ban működő tanárok Kézdivásárhelyt 1903. évi április hó 15-én megtartandó kongresszusának tárgysorozata:

1. A tanulók tanulmányi és tegyelmi ha-nyatlásának okai. Előadó: Wassilkiewicz Vik-tor dr. és Gáspár István.
2. Az ifjuság vallás-erkölcsi fejlesztése, an-nak eszközei és módjai. Előadó: Balogh József.
3. A történettanítás új terve és annak gya-korlati alkalmazása. Előadó: Eröss József.
4. Erkölcsi nevelés az olvasmányok alapján. Előadó: Péter János dr.

5. A szabadkézi rajz és rajzológeometria fontossága. Előadó: Wolf Károly.

6. Az ifjúság testi nevelése. Előadó: Kárpis János.

7. A tanári fizetés és nyugdíjgy rendje. Előadó: Kovács Bernadín és Cserni Béla dr.

8. Indítványok, melyeket az előértekezleten az elnöknek be kell jelenteni.

Az előadó urakat kérjük, sziveskedjenek előadásukat úgy szerkeszteni, hogy az 15—20 percnél tovább ne tartson.

Gyulafehérvárt 1903. február hó 27-én.

Az elnökség.

A tárgysorozat megállapítása után Fejér Gerő dr., az Egyesület pénztárosa jelenti, hogy Pál István ur, az erdélyi róm. kath. Státus referense az alapító tagsági díjat (50 kor.) megküldte. — A választmány örömdetes tudomásul veszi.

Ezek után egyéb tárgy vagy indítvány nem lévén, elnök megköszönte a tanártestület tagjainak szives megjelenését, a jegyzőkönyv hitelesítésére Szentmiklósy Jenő és Czibalmos József tagokat kérte föl és a gyűlést 11 óra 55 perckor bezárta.

Gyulafehérvárt 1903. márczius hó 6 án.

Kárpis János,
titkár helyett.

H I R E K.

— Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat választmánya f. é. márczius hó 11-én, szerdán délután 5 órakor szokott helyiségében gyűlést tart, melyre a választmányi tagokat tisztelettel meghívja az elnök.

— Az erd. róm. kath. irod. társaság f. hó 1-én d. u. 5 órakor a gyűléshelyén róm. kath. főgymn. tornacsarnokában a pápai jubileum alkalmából s a saját 25 éves tennállásának emlékére nagyon látogatott diszkütyülést tartott, melynek lefolyásáról részletes tudósítás lapunk más helyén olvasható.

— A Közművelődés átalakításáról első cikkünkben szólottunk; lapunk részleteiből programja megolvasható a hetedik oldalon. Midőn itt ismételnél kérjük szives olvasóinkat, hogy lapunkat minél szélesebb körben sziveskedjenek megismertetni és terjeszteni, megemlítsék, hogy lapunkat mint belső munkatársak Fejér Gerő dr., Péter János dr., Rass Károly, Kárpis János, Kópacz Gergely fogják támogatni. Ezenkívül gondoskodni fognak, hogy egész hazarésztünkben minden nevezetesebb mozgalomról pontos és kimerítő értesítéseket kapjunk.

— Uj tagjaink. Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulathoz az utolsó közgyűlésen tagokként beléptek: *Nózdék Ferenc*, kir. tanácsos, Gyulafehérvár szab. kir. város polgármestere, *Dr. Atal Béla* és *Ballo László* kir. törvényszéki bírák, *Dr. Bocskor Mihály* az erdélyi róm. kath. Státus i. titkára és *Bartalis József* főgymn. tanár. Kérjük a mélyen tisztelt tagtársakat, hogy Társulatunknak menél több lelkes hívet és új tagot szerezni törekedjenek. A tagajánlást a Társulat minden tagja végezheti írásbeli bejelentés útján az elnökségnek. (ky.)

— XIII. Leó jubileumának megünneplése hazánkban méltó volt ahhoz a nemzethez, melyet hosszú századok óta anyai kapocs fűzött a pápasághoz. XIII. Leó számtalan alkalommal kimutatta, hogy mily különös szeretettel van a magyar nemzet iránt, melynek hódolatát mindenkoron atyai jó indulattal fogadta. Illő volt tehát, hogy a nagy napon a nemzet szíve hevesebben dobogásba jöjjön s külsőleg is kimutassa ragaszkodását a Szent Atyához. Hazánk minden

helysége, a kath. egyesületek, hitközségek, minden rendű iskolák lelkes jubileumi ünnepeket ülték. Ez ünnepek koronája mindenestre az volt, mely a Szt.-István-Társulat dísztermében folyt le. A főváros és a vidék kath. intelligenciája valóságilag tüntetőleg vett részt a magasztos ünnepen, melyet a bitoros hgyrnás remek beszéddel nyitott meg. *Leóay M.* a jeles egyházi költő magas szárnyalású „Hódolat” c. ünnepei ódáját szavalta el, *Majláth J. gr. XIII. Leó és a társadalom* c. tanulmányát olvasta fel, *Prohászka Ottokár* XIII. Leó és a hitélet czimmel tartott lelkes beszédet. *Dedek Cr. Lajos* XIII. Leónak Magyarországhoz való viszonyát fejtegette. Az ünnepeket *Zichy Nándor* gr. társulati elnök, a magyar katolikusok buzgó vezetése zárta be.

— Személyzeti. Püspök ur Ő méltósága *Molnár János* szentszéki ülnököt, gyergyóújfalvi plebánost tisztelettel fősperessé, *Gagy Györgyöt* kidei adminisztrátort, *Biró Kálmán* Szatmár egyházmegyei áldozópapot Gyergyószentmiklósról káplánná nevezte ki.

— A nagybójtai szent idő alatt városunk közönségének négy helyen is van alkalma minden héten szent beszédet hallgatnia és áhitatosságát gyakorolnia. Szent beszédek vannak minden vasárnap délután három órakor a székesegyházban, tartja *Kópacz Gergely* székesegyházi káplán. Pénteken négy órakor a német ajkúak részére tartja *Dr. Vass Albert* theologiai tanár német nyelven. Csütörtökön keresztúti áhitatosság és minden vasárnap d. e. 10 órakor szentbeszéd a szent ferenciek zárdatemplomában. Minden szerdán 5 órakor szent beszéd az irgalmas nővérek templomában, tartja *Vesér László* papnevelő intézeti praefectus.

— Leó ünnepe. A megyesi és segésvári róm. kath. iskolák növendékei I. évi márczius hó 7-én a város háza nagytermében jótékony célú Leó-ünnepélyt rendeztek, melynek műsora volt: 1. Karének. 2. Szavalt. 3. „A megbüntettet torkosság”. Vigjáték egy felvonásban. 4. Felolvasás: XIII. Leó 5. „Tára győzelme”, szavalt. 6. Karének. 7. Prolog a pásztorjátékhoz. 8. „Pásztorjáték”. 9. Karének. 10. Élékép: „Hadsereg a táborban.”

— Az erdélyi egyházmegyei papi nyugdíjintézet jelenlegi vagyoni állapota 473,440 K. 32 flb. Ez idő szerinti nyugalmi-pénzt évez 23 áldozópap 28,800 K. értékben, 3 pap segédnel kap 1184 K. értékben, összesen 26 pap 29,984 K. évi összegben.

— Vetrük és olvasóink paroló figyelmebe ajánljuk az alábbi felhívást: Az erdélyi egyházmegyei Főtisztelendő Kérszának — a róm. kath. főgimnáziumok Tekintetes Tanári Karának, — néhai Agótha Balázs jóbarátainak. † 1896. márczius 10-én. A mócsi róm. kath. temető kertben van egy jeletlen sírhant. Agótha Balázs szíve porlad alatta. Ki volt Agótha Balázs pap testvéreinek tanár-társainak, jóbarátainak miért említenek? Jézus Szíve szerint való aranykedélyű, áldott lelkű, édes modorú fiatal pap, kit élte tavaszán, 32 éves korában tépett el az őt annyira szerető szívektől a fagyoskezü halál. Agótha emlékét nagyon sokan őrzik. Agóthát még nem feledték el egészen, még sokan szeretik. Ezekhez a jó szívekhez szól az ő jeltelem sírhantja. Egyszerű kő keresztet, annak beszerzéséhez néhány híflér adományt, kér a zoktól, kiktől fiatal lelke oly nehezen vált el. A gyűjtést csak bizalmas körben paptestvérei, tanártársai, jó barátai között folytatjuk. Övék volt első sorban Ők szerették legjobban. Ők bizonyára szívesen adnak építványukhoz bár egyetlen kis-bettűre valót. A mócsi róm. kath. lelkézi hivatalhoz 1903. év április hó 15-ig befolyó adományokat a Közművelődésben köszönni meg és nyugtázni. *Orbán Ferencz*. Mocs, 1903. márczius hó 5-én.

— A gyergyói róm. kath. tanítóegyesület Gyergyó-Szárhegyre tervezett tavaszi közgyűlése az ott uralkodó járvány miatt márc. 5-ikéről későbbre halasztott.

— Allami gyermekmenedék helyek. A belügyminiszterium végleg megállapította a gyermekmenedékhelyek székhelyeit. A folyó évben felállítandó menedékhelyek közül kettő jut Erdélyre és pedig egy Kolozsvárra, egy Maros-vásárhelyre, 1904 ben pedig egy Seps-Szent-Györgyre. Mindenesetre nagy szükség volt az allamnak ilyen természetű gondoskodására, de gondolkodóba ejtmet ez a tény is a társadalom elernyedése és tehetetlensége miatt. A huszadik században is meg kell honosítanunk a klasszikus ó-kor egy-egy szociális intézményét.

— Husvétii zárandoklat lesz Rómában XIII. Leó pápa 25 éves jubileumának alkalmából Vasary Kolos Biharos Hercegné udvaros vezetésével az ott ifjúság miként a jubileum kezdetén, az idén is megjelenik a Szentatya előtt a nagybetű folyamán, mely alkalommal Róma nevezetességeit is tanulmányozni fogja. Az egyetemi és középiskolai ifjak, valamint tanárai számára rendeztetik a tengeri út, melyben kísérők nem vehetnek részt. E menet április 7-ikén indul, Fiumén, Anconán keresztül Rómába. II. osztályu gyorsvonaton és I. osztályu hajón. Ezen a vonalon a zárandoklat költsége — bele számítva az utközbeni ellátást oda és vissza, öt napi lakás és ellátás Rómában zárandoklatokban többenkint egy szobában, kirándulás a katakombákhoz, kocsik a vasutól és vasútra, belépti jegy a vatikáni gyűjteményekhez — 120 korona. Ebből jeleutkezeskor 20 korona, a többi április 1-éig fizetendő. Azok számára, kik a tengeri utat elkerülni óhajtják, egy szárazföldi utvonat rendeztetik. Ez utóbbi április 4-én délután indul a déli vasút budai indóházából; 5-én reggel érkezik Velencébe s ott tölthet két napot. 7-én délután érkezik Flórencébe, hol egy napig tartózkodik. 9-én hajnalban érkezik Rómába, s ott marad öt napig. A visszautazás szintén szárazföldön történik. Részvételi jegy ára: I. osztályon teljes ellátással menet utközben, Velencében két napig, Flórencében egy napig, Rómában öt napig és a fűnt jelzett belépti jegyek 370 kor., II. osztályon 280 kor., III. osztályon 175 kor. Az utazás végig gyorsvonaton történik; az I. osztályu utasok egyenkint, a másodosztályuak kettesével, a harmadosztályuak többenkint lesznek elzárllásolva egy szobában I. és II. osztályon utazók részéről 50. III. osztályon utazók részéről 30 korona a jelentkezés alkalmával, a többi április 1-ig fizetendő. Ezen az utvonalon mindenki részt vehet. Jeleutkezői lehet márczius 20-ig Fieber Henrik Szent Imre Collegiumi praefectus, rendező bizottsági titkár urnál, (Budapest. VIII. Üllői ut 22. sz.) a kihez a részvételi díjak is beküldendők. A jelentkezést idejekorán meg kell tenni, a vasut és hajó iránt kellő időben lehessen intézkedni. Felvilágosításért szintén nevezett titkárhoz kell fordulni. Részletes programot márczius 20-án adnak ki. Reméljük, hogy a külföldi katolikusai támogatják, a magyar katolikusok se maradnak el, s a husvétii manifesztáció méltó lesz Szentatyánkhoz, kilencszáz éves magyar múltunkhoz, lelkesedésünkhez és hitbűségünkhez.

— Kérélem. Tisztelettel kérjük ez uton is lapunk vidéki barátait, hogy értesítésekkel, közleményekkel, minél sürűbben sziveskedjenek lapunkat felkeresni, mert csak így oldhatjuk meg azt a magunk elé tűzött feladatot, hogy a Közművelődés igazán az egyházmegye lapja legyen. A kéziratokat pedig lehetőleg csütörtök óhajtanók kézhez venni.

A szerkesztő üzenete.

P. S. dr. A beküldött folytatás az aktualis közlemények sokasága miatt jelen számból kisorsult, mert szives elnézést kérünk.

Felhívás előfizetésre!

A *Közművelődés* immár huszonhatodik évét járja. E hosszú idő alatt teljes erejével igyekezett olvasóinak elismerését kiérdemelni, olvasóinak érdekeit istápolni. Olvasói hűen kitartottak mellette s a lap e hűségét azzal akarja meghálálni, hogy huszonöt év után újult erővel, új, tetszetős, nagyobb formában, sokkal bővebb tartalommal jelenik meg olvasói előtt.

Ez átalakulás nem kis anyagi áldozatba s fokozott szellemi munkába kerül, de szívesen hozzuk meg az áldozatot és fáradságot annak reményében, hogy olvasóink is fokozott mértékben fogják méltányolni törekvéseinket, s mindent el fognak követni lapunk mentől szélesebb körben való elterjesztésében.

Hiszen a *Közművelődés* igazán hézagot pótló heti újság, mely a terjedelmes erdélyi egyházmegyének egyetlen kath. szellemű lapja s mely most újjalakulása után különösen a katolikus együttérzésnek fenntartója és megerősítője, a kath. érdekeknek minden téren es minden tekintetben védelmezője akar lenni.

A *Közművelődés*, hogy maga elé tűzött magasztos feladatának minden tekintetben megfelelhessen, mindentéle természetű és fajtájú pártokon felülemelkedve, egyedül az *igasságnak bátor harcosa* lesz.

A *Közművelődés* a vallásos élet megerősítésén, a kath. meggyőződés megszilárdításán fog fáradozni s e munkájában sem kishitűség, sem gáncs, sem gűny nem fogja meggátolni. Az akadályok csak erejét, buzgóságát acélozzák.

A *Közművelődés* igazi, önzetlen órálló akar lenni e bérces hazában, a métey és konkolyhintók körültekintő s télelmes ellenőre.

A *Közművelődés* e nagy és kimagasló célok érdekében alakult át teljesen modern berendezésű heti újsággá, mely olvasóinak minden tekintetben tanácsadója, vezetője, irányítója és különösen őszinte, jó barátja akar lenni.

Ezen okokból *vezető cikkeiben* szükség esetén tárgyalni fogja az általánosabb érdekű politikai kérdéseket, de sohasem pártok szolgálatában, hanem mindig magasabb nézőpontból. E tekintetben két vezető elve lesz: a *kath. szellem és magyar nemzeti érsés*, annál is inkább, minthogy e kettő a magyar királyság megalapítása óta egymással elválhatatlanul összeforrt. Hirdetni fogja a magyar faj felsőségét a szétbontó törekvésekkel szemben. *Egyházi és iskolai* kérdésekben ugyanezen elvek lesznek vezérei. Az *iskolák ügye*, mint az egyháznak legéletbevágóbb kérdése s gondoskodásának legkedvesebb tárgya, különös figyelemben fog részesülni.

A *Közművelődés tárca rovata* ezután állandó lesz. Nemesen szórakoztató szépirodalmi apróságokat, majd tudományos kérdéseket, hasznos tudnivalókat közöl népszerű, élvezetes formában.

A *Közművelődés* állandó rovatai lesznek: *Egyesületi élet, Hírek mindenfelől* (főleg az egyházmegyét érdeklők), *Irodalom és művészet* stb. stb. stb.

Ime mindenképen arra törekszünk, hogy a megújított *Közművelődés* a legmesszebb menő kívánságokat is kielégítse, miért is tisztelettel kérjük régi olvasóink további pártfogását, lapunknak minél szélesebb való terjesztését és ajánlását.

Azzal is olvasóinknak véltünk szolgálatot tenni, hogy lapunkban *hirdetéseknék* is tért nyitottunk a hetedik és nyolcadik oldalon.

Ambár lapunk most már kétszer olyan terjedelemben jelenik meg, mint eddig, az előfizetés ára a régi marad.

Egy évre	— — — —	8 Kor.	Negyed évre	— — — —	2 Kor.
Fél évre	— — — —	4 „	Egyes szám ára	— — — —	20 fillér.

A szerkesztőség.

FELHIVJUK a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben **birtokok eladását vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását** czélszerűen lehet eszközölni, — továbbá **gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére, és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.**

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni **eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, ujságlapokat, szobrokat, fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási, gazdasági és más eszközöket stb. stb.**

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló		
hirdetés egyszeri közlési díja		K. 20.—
Egy fél	oldal	„ 12.—
Egy negyed	„	„ 8.—
Egy nyolczad	„	„ 6.—
Egy tizenhatod	„	„ 4.—
Egy harminczketted	„	„ 2.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10° árengedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik, és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a püspöki Lyceumi könyvnyomtatóba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.